

U ekstremnim situacijama zagađenje može da bude veoma smrtonosno. Tako je tokom Velikog londonskog smoga koji je trajao samo 5 dana, umrlo 12.000 ljudi. U Srbiji je tokom 2017. godine od posledica zagađenog vazduha umrlo skoro 10.000 ljudi. Zagađenje vazduha postaje posebno važno tokom pandemije Kovid-19 kada su osobe sa disajnim problemima u rizičnoj grupi. Nivoi zagađenja u Srbiji tokom grejne sezone su opasni po zdravlje ljudi. Nažalost Vlada i predsednik Vučić ovo ne vide kao važan problem, niti deluje da razumeju njegove uzroke. Tako je početkom godine predsednik izjavio da je „vazduh lošiji onoliko koliko nam je standard viši“. Što je upravo pogrešno jer najveće zagađenje stvaraju najjeftiniji izvori grejanja za domaćinstva.

Ove, kao i prethodnih zima javnost u Srbiji je uznemirena zbog veoma visokog zagađenja vazduha izazvanog loženjem štetnih i zabranjenih supstanci, poput sirovog lignita i jalovine sa visokim procentom gline. Oni su znatno štetniji od običnog uglja koji se dominantno ložio pre raspada SFRJ, kako objašnjava Vigor Majić, direktor Petnice.

Zabrana bi podrazumevala da vlada zabrani (i tu zabranu efikasno sprovede) iskopavanje i promet jalovine, što bi navelo potrošače da koriste skuplje i ekološki prihvatljivije vidove grejanja. Problem sa zabranama je taj što u situaciji kada zabranjujete robu za kojom postoji velika potražnja, ljudi imaju podsticaj da ilegalno ipak nabave tu robu i ponude je mnogobrojnim kupcima. Stoga je teško zabranama ukinuti promet bilo koje robe, osim možda nuklearnog oružja. Dobri primeri su trgovina narkoticima bilo gde u svetu ili pokušaj prohibicije u Sjedinjenim Američkim Državama pre stotinak godina. Zabrane proizvodnje i prometa nekih roba u principu te aktivnosti premeštaju iz zakonitih u nezakonite tokove. Oporezivanje bi podrazumevalo da vlada poveća poreze na promet grejnih energenata koji dovode do zagađenja. Ukoliko bi grejanje na jalovinu i sirovi lignit zbog povećanog poreza postalo skuplje od alternativnih vidova grejanja, ljudi bi se prilagodili i počeli da koriste vidove grejanja koji su sada postali relativno jeftiniji, a pritom prave manje štete po životnu sredinu. Ovaj predlog se takođe suočava sa dva problema. Prvi se tiče mogućnosti za uspešno oporezivanje. Ukoliko vlada ne bude striktno kontrolisala kopove i količinu iskopanog lignita i jalovine, kao i potonju prodaju i distribuciju, ovi zagađivači bi ilegalnim tokovima mogli ponovo da se nađu u pećima domaćinstava i problem ne bi bio rešen. Šta više, polovično sprovedena mera bi dovela do toga da zagađenje ostane isto, a da se poreski prihodi smanje, zbog ilegalne trgovine. Do drugog problema dolazimo ukoliko vlada uspešno prebrodi prvi problem. Naime mnogi alternativni vidovi grejanja zahtevaju i troškove za promenu grejnih tela. Ukoliko se domaćinstva prebace na daljinsko grejanje, grejanje na struju, ili pelet neophodno je da kupe i postave instalacije za taj vid grejanja. Ta investicija bi podrazumevala priključak na toplovod ili gasovod, kupovinu radijatora i pratećih

instalacija ili kupovinu grejnih tela koja koriste električnu energiju ili pelet. Svaka od ovih investicija predstavlja veliki trošak za prosečno domaćinstvo u Srbiji čije se finansiranje mora planirati unapred ukoliko je uopšte finansijski izvodljivo. Domaćinstva kojima ovakvi troškovi ne bi bili prihvatljivi bi ponovo pokušala da nabave stare energente, po mogućstvu po starim cenama, što bi podrivalo vladine napore da oporezivanjem reši problem zagađenja nastao usled sagorevanja zagađivača poput lignita i jalovine.

Subvencijama vlada može da podstakne domaćinstva da se prebace na ekološki čistiji vid grejanja tako što će finansijski pomoći domaćinstvima da podnesu visoke početne troškove zamene grejnih tela. Ova praksa je rasprostranjena u zemljama Evropske unije i Kini. Vlade i lokalne samouprave izdvajaju sredstva kojima pomažu ljudima da postave ekološki čistije i energetske efikasnije sisteme za grejanje domova. Dok u Srbiji ni ne pokušavamo da dostignemo ekološke standarde koji su postojali u SFRJ, svet krupnim koracima ide napred. U svetu postoje i ozbiljne studije o ekonomskoj isplativosti ovakvih rešenja. Tako na primer profesori Liju i Mauzeral sa Univerziteta Princeton analiziraju ekonomske troškove pomenutog programa kineske Vlade u regionu oko Pekinga. Cilj njihovog istraživanja je poređenje ukupnih troškova na godišnjem nivou, za svaku od ponuđenih opcija. Pod ukupnim troškovima podrazumevaju troškove na godišnjem nivou za grejno telo i za utrošene energente. Tako zaključuju da su bez subvencija najpovoljnije unapređene peći na prečišćeni ugalj. Njihovi godišnji troškovi su duplo veći od troškova koji nastaju kada se koristi običan ugalj. Troškovi za grejna tela na struju i gas su veći za tri do pet puta. Iz tog razloga je veoma važno da domaćinstva dobiju subvencije kako bi mogla da podnesu ovo povećanje troškova. Treba imati u vidu da bi u Srbiji ova razlika bila još veća, jer su lignit, a posebno jalovina, jeftiniji nego običan ugalj. U slučaju subvencija godišnji troškovi zavise od iznosa koje su vlasti spremne da ponude. U pomenutoj studiji autori navode da su u svim istraživanim okruzima subvencije bile takve da se domaćinstvima najviše isplatilo da koriste pomenute poboljšane peći na prečišćeni ugalj. Izuzetak je Peking čije su izdašne subvencije dovele do toga da najpovoljniji vid grejanja postanu inverter klima uređaji, koji su ujedno i energetske najefikasnija opcija od ponuđenih. Dodatno, inverter klime se više isplate u većim domaćinstvima. Takođe moguće je smanjiti troškove grejanja ulaganjem u spoljnu izolaciju domaćinstava.

Izvor: talas.rs